

dr Iwona Wróblewska

Katedra Prawa Konstytucyjnego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Autoreferat
przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

1. Imię i nazwisko: Iwona Wróblewska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- magister prawa, Wydział Prawa i Administracji UMK w Toruniu, 2002 r., tytuł pracy magisterskiej: „Formuła Radbrucha”; promotor: prof. dr hab. Lech Morawski; recenzent: prof. dr hab. Wiesław Lang

- doktor nauk prawnych, Wydział Prawa i Administracji UMK w Toruniu, 2007 r., tytuł rozprawy doktorskiej: "Zasada demokratycznego państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego RP"; promotor: prof. dr hab. Lech Morawski; recenzenci: prof. dr hab. Tomasz Stawecki, prof. dr hab. Zygmunt Tobor; rozprawa doktorska po dokonaniu aktualizacji została opublikowana: Iwona Wróblewska, *Zasada państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego RP*, wyd. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa "Dom Organizatora", Toruń 2010, ss. 270.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

- Od 1 października 2001 r. do 31.07.2002 r.- staż asystencki w Katedrze Teorii Prawa i Państwa na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu

- Od 1 października 2007 r. do 30 września 2010 r. - zatrudnienie na stanowisku adiunkta na Wydziale Administracji w Bałtyckiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Koszalinie

- Od 1 października 2010 r. do 30 września 2018 r. - zatrudnienie na stanowisku adiunkta na Wydziale Administracji w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Gdańsku Filia w Koszalinie
- Od 1 października 2007 r. do 30 września 2010 r. – zatrudnienie na stanowisku wykładowcy w Toruńskiej Szkole Wyższej w Toruniu
- Od 1 października 2010r. do chwili obecnej – zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu

Ponadto, na podstawie umowy cywilnoprawnej m.in.:

2006-2007 - Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy

2010 - Wydział Administracji na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego:

Monografia pt. „*Drittwirkung*. Problem oddziaływania praw podstawowych na stosunki między podmiotami prywatnymi w Republice Federalnej Niemiec”, Toruń 2022.

4.2. Autor, tytuł publikacji, miejsce, nazwa wydawnictwa, rok wydania, recenzent wydawniczy:

Iwona Wróblewska, *Drittwirkung. Problem oddziaływania praw podstawowych na stosunki między podmiotami prywatnymi w Republice Federalnej Niemiec*, wyd. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”, Toruń 2022, ISBN: 978-83-67153-16-4, ss. 282.

4.3. Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

4.3.1. Cel naukowy pracy

Problem oddziaływania konstytucyjnych wolności i praw na stosunki między podmiotami prywatnymi jest ważnym i jednocześnie kontrowersyjnym zagadnieniem współczesnego konstytucjonalizmu. W nauce prawa w zasadzie nie jest kwestionowany pogląd, iż normy praw podstawowych wywierają wpływ na relacje obywatel-obywatel, sporne jest jednak w jaki sposób i w jakim zakresie to czynią. Akceptacja tezy o horyzontalnym oddziaływaniu konstytucyjnych wolności i praw niesie ze sobą szereg istotnych konsekwencji,

zarówno dla prawa konstytucyjnego jak i prywatnego. W przypadku tego pierwszego skutkuje zmianą paradygmatu konstytucji, która u swej genezy miała zabezpieczać jednostkę przed wszechwładzą państwa, nie zaś działaniami podmiotów prywatnych. Z kolei z punktu widzenia systemu prawa jako złożonego z podsystemu prawa publicznego i prywatnego, rozszerzenie zakresu podmiotowego konstytucyjnych wolności i praw na relacje prywatnoprawne, może być rozpatrywane jako ograniczenie autonomii tego drugiego.

Wybór tematu rozprawy, który w całości został poświęcony niemieckiej koncepcji *Drittwirkung*, był podyktowany następującymi względami. Koncepcja *Drittwirkung*, jako jedno z najważniejszych zagadnień w zakresie praw podstawowych w niemieckiej nauce, bez wątpienia wywarła ogromny wpływ na nasze rozumienie praw jednostki, zwłaszcza w europejskiej kulturze prawnej. Rozprawa powstała jako rezultat wieloletnich badań nad problemem oddziaływania praw podstawowych na stosunki między podmiotami prywatnymi, które to badania pierwotnie obejmowały również inne państwa. Problem, o którym mowa nie jest – rzecz jasna - wyłącznie niemieckim fenomenem. Wyniki tych badań zostały zdyskontowane w postaci szeregu opracowań o charakterze przyczynkarskim, w których omówiłam rozmaite aspekty omawianej problematyki (pkt. 5.2.) W trakcie badań natury prawno porównawczej doszłam do wniosku, iż najlepiej rozpoznawanym i powszechnie wykorzystywanym punktem odniesienia w dyskusji na temat horyzontalnego oddziaływania konstytucyjnych wolności i praw, zarówno w poszczególnych krajach, jak i na poziomie ponadnarodowym, jest rozwijana przez niemieckich prawników od lat 50. XX w. koncepcja *Drittwirkung*, czyli tzw. „trzeciego działania” praw podstawowych. W piśmiennictwie na całym świecie podkreśla się pionierską rolę niemieckiego orzecznictwa pod względem sformułowania różnych konstrukcji horyzontalnego działania praw podstawowych i szczególny wkład jurysprudencji tego kraju w próbę dogmatycznej kategoryzacji podstawowych pojęć i elementów tworzących omawiane zjawisko. Z powyższych względów uznałam, iż zagadnienie *Drittwirkung* – ujmowane do tej pory w polskim w piśmiennictwie jako jeden z modeli horyzontalnego oddziaływania konstytucyjnych praw - zasługuje na osobne opracowanie. Z uwagi na podobieństwo rozwiązań w zakresie katalogu praw i wolności sformułowanych w Konstytucji RP z 1997 r. do treści jej niemieckiego odpowiednika oraz fakt szerokiego korzystania przez twórców polskiej ustawy zasadniczej z dorobku teorii i praktyki powojennego niemieckiego konstytucjonalizmu doświadczenia tego państwa z *Drittwirkung* mogą stanowić ważny punkt odniesienia dla badaczy przedmiotowej problematyki również w naszym kraju. Przeprowadzona w książce kompleksowa analiza tych doświadczeń ukazuje mocne i słabe strony rozwiązań niemieckich stanowiąc gotowy materiał

porównawczy. Opracowana przeze mnie koncepcja badań potrzebnych do przygotowania monografii uzyskała wsparcie Narodowego Centrum Nauki, które w 2015 r. przyznało mi na ich realizację grant indywidualny (nr 2014/15/B/HS5/03190).

Celem monografii było ukazanie problematyki *Drittwirkung* jako ukształtowanej w orzecznictwie Federalnego Sądu Konstytucyjnego konstrukcji prawniczej, która zdeterminowała kształt dyskusji o oddziaływaniu praw podstawowych na stosunki prywatnoprawne, w sposób istotny wpływając na dogmatykę praw podstawowych i paradygmat ich stosowania w orzecznictwie innych sądów w RFN. Pojęciem tym obejmuje się współcześnie cały kompleks zagadnień dotyczących tytułowej kwestii, jednak *Drittwirkung* to przede wszystkim konstrukt orzeczniczy o istotnym wymiarze praktycznym. Okoliczność ta znajduje wyraźne odzwierciedlenie w sposobie prowadzenia i przebiegu naukowej debaty na temat *Drittwirkung*, której ton i dynamikę nadaje właśnie orzecznictwo FSK. Podejmowane w piśmiennictwie rozważania na temat wpływu praw podstawowych na stosunki między podmiotami prywatnymi najczęściej bowiem pozostają w związku z treścią wydawanych przez FSK rozstrzygnięć.

Funkcjonowanie *Drittwirkung* zostało przedstawione w kontekście najbardziej charakterystycznych wątków, jakie pojawiają się w tej dyskusji, a także w świetle krytyki formułowanej pod adresem tej koncepcji w doktrynie prawa zarówno z perspektywy prawa publicznego, jak i prawa prywatnego. Decyzja w kwestii konstrukcji pracy była poprzedzona analizą olbrzymiego materiału źródłowego, na który składał się przede wszystkim bogaty i różnorodny tematycznie zbiór orzecznictwa Federalnego Sądu Konstytucyjnego z ostatnich 70 lat oraz najważniejsze prace dotyczące problematyki *Drittwirkung*, będące efektem analizowania i opisywania tego zagadnienia przez niemiecką naukę prawa. Uznałam, że przyjęta formuła pozwoli ukazać tytułowe zagadnienie w sposób możliwie kompleksowy, umożliwiając uchwycenie specyfiki niemieckich rozwiązań w tym zakresie, a jednocześnie w sposób interesujący zarówno dla badaczy prawa konstytucyjnego, jak i dla osób zajmujących się prawem prywatnym. Sposób ujęcia omawianego zagadnienia w monografii uwidocznił w jej konstrukcji – aczkolwiek uwzględnia najważniejsze punkty dyskusji, jaka toczy się na temat *Drittwirkung* w doktrynie niemieckiej – ma charakter problemowy, a nie sprawozdawczy i nakierowany jest na weryfikację określonych hipotez badawczych.

4.3.2. Struktura pracy

Konstrukcja monografii obejmuje dziewięć rozdziałów. Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie do tematyki *Drittwirkung*, jako zagadnienia z obszaru dogmatyki praw

podstawowych. Przedstawiam w nim najważniejsze cechy charakteryzujące sposób regulacji praw i wolności w niemieckiej Ustawie Zasadniczej z 1949 r., ich systematykę, różne wymiary i funkcje. Omawiam genezę tytułowego pojęcia i najważniejsze wątpliwości terminologiczne, jakie mu towarzyszą od samego momentu jego pojawienia się w niemieckiej nauce. W rozdziale pierwszym wprowadzam również do zasadniczego elementu nauki o „trzecim działaniu” praw podstawowych, jakim jest podział na *Drittwirkung* pośrednie i bezpośrednie. Wskazuję, iż rozmaite definicje owej „pośredniości” i „bezpośredniości” mają często charakter upraszczający, a samo rozróżnienie traktuję jako wstęp do szerszych rozważań, którym poświęciłam osobny rozdział monografii. Rozważania wprowadzające zamyka syntetyczna analiza porównawcza dotycząca spotykanych na świecie rozwiązań w zakresie „trzeciego działania” norm prawnoczęłowieczych. Ma ona na celu pokazanie faktycznego znaczenia tej koncepcji, jej zasięg wykraczający daleko poza niemiecką judykaturę i doktrynę prawa.

W rozdziale drugim przedstawiam początki kształtowania się w niemieckiej nauce prawa i orzecznictwie koncepcji *Drittwirkung*, która w pierwszych latach obowiązywania Ustawy Zasadniczej występowała w wersji bezpośredniej. Zostały w nim również zaprezentowane najważniejsze punkty krytyki formułowanej pod adresem tej koncepcji oraz problem jej normatywnego uzasadnienia.

Rozdział trzeci prezentuje założenia pośredniego *Drittwirkung*, a więc koncepcji za którą opowiada się Federalny Sąd Konstytucyjny, formalnie przynajmniej odrzucając wersję przeciwną. Tym samym rozdział ten stanowi wprowadzenie do zasadniczej części książki, w której omawiam orzecznictwo tego sądu oraz pozostałych rozdziałów prezentujących szczegółowe kwestie problemowe. Została w nim zaprezentowana geneza pośredniego *Drittwirkung* oraz okoliczności jej adaptacji przez Federalny Sąd Konstytucyjny w fundamentalnym dla tej koncepcji wyroku w sprawie *Lüth*. Wyrok ten, mimo upływu ponad 60 lat od jego wydania wydaje się być w dalszym ciągu najlepiej rozpoznawalnym – w skali wykraczającej poza naukę niemiecką - przykładem zastosowania norm praw konstytucyjnych do relacji prywatnoprawnej. Osobny fragment omawianego rozdziału poświęciłam wyłożonej w tym wyroku idei obiektywnego porządku wartości, w oparciu o którą FSK formułuje zasadę horyzontalnego oddziaływania norm praw podstawowych, zarówno w orzecznictwie rozwijającym *Drittwirkung*, jak i – co zostało przedstawione w osobnym rozdziale – w ramach argumentacji odwołującej się do funkcji ochronnej praw podstawowych.

Rozdział czwarty ma kluczowe znaczenie dla problematyki podjętej w książce. Przedstawiam w nim kolejne etapy rozwoju *Drittwirkung* w orzecznictwie Federalnego Sądu

Konstytucyjnego, a omówione wyroki i postanowienia stanowią punkt wyjścia do rozważań podejmowanych w dalszych częściach książki. W miarę rozwoju orzecznictwa konstrukcja *Drittwirkung* znajdowała zastosowanie w kolejnych obszarach działania praw podstawowych, przy czym FSK zasadniczo nie odstępował od wcześniej sformułowanych tez, a rozmaite orzecznicze tendencje dotyczące sposobu ujmowania interesującej nas problematyki znajdowały równoległe zastosowanie. Dlatego dokonując periodyzacji tego orzecznictwa kryterium chronologiczne uzupełniłam innymi kryteriami, które zrekonstruowałam na podstawie wypowiedzi samego FSK. Taki zabieg umożliwia lepszą identyfikację kluczowych dla rozwoju pośredniego *Drittwirkung* orzeczeń oraz punktów zwrotnych w ewolucji linii orzeczniczej rozwijanej na przestrzeni niemal 70 lat. Kryteria te odwołują się do charakterystycznych cech danej relacji prywatnej, które w świetle argumentacji zastosowanej w rozstrzygnięciu uzasadniały sięgnięcie po konstrukcję *Drittwirkung*, a są nimi: rodzaj rozpatrywanego sporu prywatnoprawnego (wynikający z prawa deliktowego albo prawa kontraktów), status podmiotów zaangażowanych w relację prywatną („czysto prywatne” albo sprywatyzowane) oraz występowanie specyficznej „konstelacji” między stronami sporu (brak równorzędności). Przedstawiając główne tezy wynikające z orzeczeń FSK, starałam się ponadto pokazać szerszy kontekst dyskusji wokół kwestii rozstrzyganych w orzecznictwie, poprzez uwzględnienie krytycznych i aprobatywnych komentarzy, jakie niemiecka doktryna prawa zgłosiła do tych orzeczeń.

W rozdziale piątym omawiałam jedną z najbardziej kontrowersyjnych kwestii towarzyszących nauce o „trzecim działaniu” praw podstawowych. Jest nią podział na *Drittwirkung* bezpośrednie i pośrednie. Konstrukcja tej części odbiega od pozostałych, stanowi bowiem rodzaj kłamry spinającej i częściowo podsumowującej treści zawarte we wcześniejszych rozdziałach. Jej przedmiotem jest krytyczna rekonstrukcja sposobu orzekania opierającego się na wskazanym podziale. W omawianym rozdziale podjęłam – w odniesieniu do omówionych wcześniej orzeczeń i w odwołaniu do ustaleń niemieckiej nauki prawa – próbę zweryfikowania hipotezy, mówiącej o braku przekonującego uzasadnienia dla kategorycznego przeciwstawiania sobie dwóch odmian *Drittwirkung* i wyrażającej wątpliwość, czy aplikacja praw podstawowych do relacji prywatnych, która odbywa się w orzecznictwie FSK, ma w istocie charakter pośredni. Zwróciłam uwagę na to, iż w ostatnich latach FSK coraz częściej przyznaje, że linia podziału pomiędzy pośrednim i bezpośrednim *Drittwirkung* (w przypadku niektórych rozstrzygnięć) może być iluzoryczna, a jego rozstrzygnięciom można zarzucić wprowadzanie do orzecznictwa bezpośredniego *Drittwirkung* „tylnymi drzwiami”.

W rozdziale szóstym zaproponowałam reorientację nauki o *Drittwirkung*, polegającą na ujęciu horyzontalnego stosowania norm praw podstawowych jako wykładni w zgodzie z konstytucją. Takie ujęcie nie było dotąd szerzej eksponowane w niemieckiej literaturze. Tymczasem, interpretacja ustaw nakierowana na uwzględnianie norm, zasad i wartości konstytucyjnych, a temu służy wykładnia, o której mowa, wydaje się być adekwatnym narzędziem do osiągnięcia efektu promieniującego praw podstawowych, czyli realizacji podstawowego założenia *Drittwirkung*. Przedmiotem rozważań zawartych w tym fragmencie jest po pierwsze kwalifikacja pośredniego *Drittwirkung* na tle występującego w niemieckiej teorii prawa rozróżnienia na wykładnię prokonstytucyjną i wykładnię w zgodzie z konstytucją. Analizuję również – nawiązując do jednej z najnowszych propozycji zaprezentowanych w niemieckiej nauce - możliwość zastąpienia *Drittwirkung* tzw. „wykładnią w zgodzie z konstytucją plus”. W dalszej kolejności podjęłam próbę odpowiedzi na pytanie, czy widoczny w niektórych nowszych rozstrzygnięciach FSK sposób orzekania, polegający na szerszym sięganiu do wykładni ustaw w zgodzie z konstytucją, daje podstawy do sformułowania wniosku, że mamy do czynienia z zapowiedzią odejścia przez ten sąd od pośredniego *Drittwirkung*. Można powiedzieć, iż w omawianym rozdziale opisuję tytułowe zagadnienie w sposób uwzględniający polską perspektywę, ponieważ wprawdzie w rodzimej teorii i praktyce konstytucyjnej nie występuje rozbudowana teoria horyzontalnego stosowania konstytucyjnych wolności i praw na wzór niemiecki, to jednak technika wykładni ustaw w zgodzie z konstytucją jest im dobrze znana.

Akceptacja tezy o promieniującym oddziaływaniu praw podstawowych niesie ze sobą szereg implikacji istotnych nie tylko dla prawa konstytucyjnego, lecz również dla głównego obszaru jej praktycznej aplikacji, jakim jest prawo prywatne. Cechą znamionującą niemiecką debatę poświęconą problemowi dopuszczalności i granic oddziaływania prawa publicznego na prawo prywatne jest jej ścisłe powiązanie z zagadnieniem *Drittwirkung* praw podstawowych. Do kwestii tej odnoszę się w rozdziale siódmym. Przedstawiam w nim charakterystycznych punkty krytyki formułowanej pod adresem *Drittwirkung* w doktrynie prawa prywatnego, której przedstawiciele opowiadają się za potrzebą rozróżnienia i rozdzielenia porządku publicznoprawnego i prywatnoprawnego. Wyróżniam przy tym zarzuty natury systemowej dotyczące kwestii relacji między systemem prawa publicznego i prywatnego oraz instytucjonalnych, związanych z podziałem kompetencji między sądami cywilnymi a FSK. Na tym tle wyjaśniam na czym polega proces konstytucjonalizacji prawa prywatnego, który dokonuje się za pośrednictwem koncepcji *Drittwirkung*, jaka jest rola klauzul generalnych w tym procesie, a także w jaki sposób stosowanie *Drittwirkung* wpływa na zakres kontroli

konstytucyjności sprawowany przez FSK. W podsumowaniu zauważam, że systemy prawa od dawna podlegają przeobrażeniom, w świetle których kategoryczne oddzielenie sfery prywatnej od publicznej nie jest ani możliwe, ani uzasadnione, a także że potrzeba ochrony słabszej strony relacji prywatnoprawnej uzasadnia rozszerzenie skuteczności praw podstawowych na stosunki horyzontalne.

Zamiar kompleksowego spojrzenia na tytułową problematykę zdecydował o włączeniu w ramy książki wybranych koncepcji teoretycznych dotyczących *Drittwirkung*. Zostały one przedstawione w rozdziale ósmym. Uwzględniłam w nim zarówno te poglądy niemieckiej doktryny prawa, które już w jakimś stopniu zrelacjonowano w polskiej literaturze, a więc przede wszystkim trzyplaszczynowy model *Drittwirkung* R. Alexy'ego, koncepcję przypisania państwu działań podmiotów prywatnych stworzoną przez J. Schwabego oraz negację *Drittwirkung* autorstwa C.W. Canarisa, jak i nowszą, zasadniczo nieznaną w naszym kraju teorię *Drittwirkung* zapośredniczonego w prawach skierowanych przeciwko państwu, pochodzącą od M. Borowskiego. Wspólną cechą wymienionych koncepcji jest to, że zostały zbudowane w odwołaniu do orzecznictwa FSK, jednak każda z nich proponuje inne spojrzenie na omawianą problematykę. W kontekście głównego nurtu rozważań mają one charakter uzupełniający, nie wywarły bowiem wpływu na funkcjonujący w orzecznictwie paradygmat rozstrzygnięcia sporów horyzontalnych. Stając się jednak przedmiotem dalszych analiz i dyskusji – co przede wszystkim dotyczy modelu R. Alexy'ego – wpłynęły na rozwój nauki o *Drittwirkung*. Fakt regularnego pojawiania się propozycji nowych ujęć *Drittwirkung*, takich jak np. w teorii M. Borowskiego, potwierdza, że omawiana problematyka niezmiennie cieszy się zainteresowaniem niemieckiej doktryny prawa.

Rozdział dziewiąty poświęcony jest problematyce obowiązków ochronnych (*Schutzpflichten*). Przedstawiłam w nim istotę i genezę koncepcji obowiązków ochronnych, jej kształtowanie się w orzecznictwie Federalnego Sądu Konstytucyjnego w kontekście wybranych praw podstawowych oraz stanowisko niemieckiej doktryny prawa wobec głównych założeń tej koncepcji. Z uwagi na czytelność wyводу – i w odwołaniu do konwencji najczęściej stosowanej w niemieckim piśmiennictwie – zdecydowałam się omówić tę problematykę osobno, aczkolwiek w pracy przyjmuję, że linia orzecznicza w zakresie *Schutzpflichten* stanowi kontynuację tez sformułowanych w wyroku w sprawie *Lüth*. W podsumowaniu uwag zawartych w tym rozdziale podjęłam próbę ustalenia relacji między pośrednim *Drittwirkung* a *Schutzpflichten*, którą poprzedziłam rekapitulacją najczęściej w literaturze prezentowanych stanowisk w tym zakresie. Stwierdziłam, że na obecnym etapie rozwoju obydwu koncepcji adekwatne dla opisu ich wzajemnej relacji wydaje się ujęcie komplementarne, aczkolwiek

kwestia oceny tej relacji w dużej mierze zależy od perspektywy badawczej i kryterium porównawczego.

Zwieńczeniem ustaleń przedstawionych w pracy jest jej zakończenie, w którym zawarłam najważniejsze, syntetycznie ujęte wnioski.

Podstawowe zastosowanie w monografii znalazła metoda dogmatyczno-prawna, metoda historyczna oraz – w mniejszym zakresie – metoda prawno-porównawcza. Posłużyły one do analizy orzecznictwa sądowego, wypowiedzi doktryny prawa i materiału normatywnego. Kompleksowe podejście do tematu wymagało rozszerzenia perspektywy dogmatyczno-prawnej o prezentację wątków teoretyczno- i filozoficznoprawnych.

4.3.3. Osiągnięte wyniki

W ramach przeprowadzonych w książce badań udało się zweryfikować postawione we wstępie do niej hipotezy. Pierwsza z nich dotyczyła kwestii prawnego uzasadnienia możliwości posługiwania się kategorią *Drittwirkung*. Podstawowy zarzut, z jakim mierzy się idea rozszerzania skuteczności praw podstawowych na relacje prywatnoprawne, stworzona na podstawie tez sformułowanych w wyroku w sprawie *Lüth*, opiera się bowiem na dogmatycznych brakach omawianej konstrukcji. Odwołanie do obiektywnego porządku wartości nie jest w świetle wymogów nauki prawa uważane za wystarczające uzasadnienie dla wyprowadzenia z norm praw podstawowych określonego sposobu ich oddziaływania czy konkretnej funkcji. Analizując orzecznictwo FSK doszłam do wniosku, że starania tego sądu na przestrzeni kolejnych dziesięcioleci koncentrowały się z jednej strony na dogmatyzacji tytułowej koncepcji, czyli doprecyzowywaniu warunków promieniującego oddziaływania praw podstawowych, z drugiej zaś nakierowane były na poszukiwanie alternatywnych względem *Drittwirkung* konstrukcji, które mogłyby uzasadnić horyzontalne stosowanie norm praw podstawowych.

Kolejna z weryfikowanych w książce hipotez dotyczyła braku podstaw do ścisłego przeciwstawiania sobie dwóch odmian *Drittwirkung*, bezpośredniego i pośredniego. Szczegółowa analiza orzecznictwa potwierdziła, że podział, o którym mowa, ma istotne znaczenie dla uzasadniania decyzji sądowych, jednak nie odzwierciedla faktycznego stopnia związania podmiotów prywatnych prawami podstawowymi. Z wypowiedzi FSK wynika bowiem, że w określonych okolicznościach konstytucyjnoprawna odpowiedzialność podmiotów prywatnych może zostać zrównana z odpowiedzialnością państwa. Jeśli tak, to zatarciu ulega różnica między pośrednim *Drittwirkung* praw podstawowych, a bezpośrednimi nimi związaniem organów państwa. Główną przyczyną utrzymywania przez FSK argumentacji

co do zasady wyłącznie w ramach pośredniego *Drittwirkung*, mimo że często nie przystaje ona do rzeczywistych skutków jego rozstrzygnięć, wydaje się być chęć formalnego dochowania wymogów konstytucyjnych z art. 1 ust. 3 Ustawy Zasadniczej, który za bezpośrednich adresatów praw podstawowych uznaje jedynie organy państwa. W monografii uznałam, że w wyjściu poza ograniczenia wynikające z opisanego podziału i tym samym w rozwiązaniu części problemów, które towarzyszą stosowaniu *Drittwirkung*, mogłoby pomóc ujęcie jego problematyki w ramach modelu zbliżonego do tego, który zaproponował R. Alexy w „*Theorie der Grundrechte*” (1986). Autor ten zauważył, że decydujące znaczenie dla podjętego przez sąd rozstrzygnięcia w przedmiocie udzielenia w ramach relacji prywatnoprawnej ochrony danemu prawu podstawowemu ma bowiem kwestia nie konstrukcji, do której się odwoła w swoim uzasadnieniu (*Drittwirkung* pośrednie czy bezpośrednie), ale wartościowanie, które ją wypełni (tzw. równoważność rezultatów konstrukcji). Tego wątku dotyczyła trzecia z weryfikowanych w książce hipotez badawczych. Analizując orzecznictwo FSK chciałam bowiem sprawdzić, czy fakt formalnego oparcia rozstrzygnięcia na określonej konstrukcji ma rzeczywiste przełożenie na intensywność nałożonych zobowiązań i zakres przyznanych uprawnień. Stwierdziłam, że każdym przypadku horyzontalnego stosowania praw podstawowych, niezależnie, czy następuje ono w odwołaniu do *Drittwirkung* pośredniego, bezpośredniego czy koncepcji *Schutzpflichten*, wymagane jest sięgnięcie do mechanizmu sprawiedliwego wyważenia kolidujących interesów w taki sposób, aby prawa podstawowe, przysługujące wszystkim stronom zaangażowanym w spór, były wobec nich jak najskuteczniejsze, a ewentualne obciążenie zobowiązaniem jak najmniej dotkliwe. Z punktu widzenia skutków rozstrzygnięć dla podmiotów relacji horyzontalnej między konstrukcjami więcej jest zatem podobieństw niż różnic.

W wyniku przeprowadzonych badań, stwierdziłam, iż wiele z wypracowanych przez niemiecki sąd konstytucyjny szczegółowych tez konstruujących *Drittwirkung* ma charakter uniwersalnych reguł stosowanych przez sądy konstytucyjne w ramach rozstrzygania sporów między podmiotami prywatnymi dotyczących zakresu działania ich konstytucyjnych praw i wolności. Dotyczy to zwłaszcza centralnego elementu konstruującego pośrednie *Drittwirkung*, czyli obiektywnego porządku wartości. Dzieje się tak, ponieważ współczesne ustawy zasadnicze, w tym Konstytucja RP z 1997 r., zawierają rozbudowane katalogi praw człowieka, których interpretacja każdorazowo wymaga odwołania do aksjologii. Występowanie w danym systemie prawnym zaawansowanego modelu horyzontalnego oddziaływania norm prawnoczwolniczych na wzór niemiecki nie jest koniecznym warunkiem skutecznej ochrony praw jednostki w relacjach z innymi jednostkami. Systemy prawne, doktryna i orzecznictwo sądowe poszczególnych krajów przyjmują w tym zakresie różne

rozwiązania. Uwzględnianie promieniującego wpływu praw podstawowych na prawo prywatne może się odbywać na przykład za pośrednictwem wykładni w zgodzie z konstytucją. Z pewnością jednak znajomość doświadczeń niemieckich może być pomocna przy rozwiązywaniu problemów związanych z „trzecim działaniem” konstytucyjnych praw i wolności również w naszym kraju. Okoliczność ta potwierdza zasadność prowadzenia dalszych badań nad koncepcją *Drittwirkung*. Tym bardziej, że w świetle kolejnych orzeczeń Federalnego Sądu Konstytucyjnego, a także doktrynalnych propozycji nowych ujęć „trzeciego działania” praw podstawowych, dyskusji na temat *Drittwirkung* - mimo upływu niemal 70 lat od sformułowania jej głównych założeń – w żadnym razie nie można uznać za wyczerpaną.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Moje zainteresowania badawcze po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych koncentrują się wokół trzech wiodących nurtów. Pierwszy z nich dotyczy zagadnień związanych z zasadą rządów prawa i stanowi kontynuację zainteresowań rozwijanych przed otrzymaniem stopnia naukowego doktora. Drugi obejmuje problematykę horyzontalnego oddziaływania praw i wolności konstytucyjnych. Trzeci nurt badawczy dotyczy kwestii związanych z interpretacją konstytucyjnej zasady równego traktowania i zakazu dyskryminacji.

Badania naukowe w nakreślonych wyżej obszarach prowadzone były zarówno w kraju, jak i podczas pobytu w zagranicznych ośrodkach naukowych, w ramach wizyt studyjnych (Stockholm University, 28.04. – 3.05.2011 r.; Staatsbibliothek zu Berlin; Universitätsbibliothek der Humboldt-Universität zu Berlin, 21-25.09.2015 r.), pobytów naukowych (Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law w Heidelbergu na zaproszenie prof. A. von Bogdandy, 4-8.11.2019 r.) oraz uzyskanych grantów (Commission Central Library w Brukseli 25-30.09.2011 r.; Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law w Heidelbergu 4.11-10.11.2012; w Polskiej Misji Historycznej w Würzburgu, 20-28.09.2021 r.). Zostały one zdyskontowane w postaci dorobku obejmującego liczne publikacje naukowe, w tym w prestiżowych wydawnictwach zagranicznych (Routledge i Brill) a także w płaszczyźnie organizacyjnej i dydaktycznej. Były one również przedstawiane przeze mnie podczas krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych. Wyniki moich badań prezentowałam również podczas krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych. Szczegółowy wykaz opublikowanych prac naukowych oraz konferencji, w których brałam aktywny udział zawiera załącznik nr 3 do wniosku.

5.1. Nurt badawczy: problematyka rządów prawa

Badania w zakresie problematyki rządów prawa stanowiły początkowo kontynuację zainteresowań z okresu przed uzyskaniem stopnia doktora. Obejmowały one perspektywę krajową i koncentrowały się na interpretacji zasady państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego RP. Z tego okresu pochodzi monografia *Zasada państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego RP* (wyd. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa "Dom Organizatora", Toruń 2010, ss. 270), będąca zmodyfikowaną i uaktualnioną wersją obronionej rozprawy doktorskiej. Zasadniczym celem tej pracy było udzielenie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób na interpretację klauzuli państwa prawnego wpłynęło uregulowanie *explicite* w treści Konstytucji z 1997 r. wielu szczegółowych zasad państwa prawnego o tzw. charakterze materialnym. Przedmiotowe orzecznictwo posłużyło ponadto jako kontekst do analizy szeregu kwestii, które w czasie powstawania monografii skupiały uwagę konstytucjonalistów i teoretyków prawa zajmujących się zagadnieniem interpretacji i funkcjonowania w polskim porządku prawnym zasady państwa prawnego (m.in. aktywizm sędziowski TK; art. 2 Konstytucji RP jako podstawa skargi konstytucyjnej; orzeczenia interpretacyjne; filozoficzny kontekst państwo prawa). Pogłębiona analiza obszernego materiału orzeczniczego doprowadziła mnie do wniosku, iż w nowym kontekście normatywnym klauzula państwa prawnego utraciła wprawdzie swój „samoistny” charakter – przestała bowiem funkcjonować jako wyłączna podstawa wydobywania treści o charakterze materialnym z ustawy zasadniczej - jednak w żadnym razie nie oznaczało to zmiany ani w zakresie jej zawartości aksjologicznej, ani znaczenia dla wykładni i stosowania wszystkich norm konstytucyjnych. W orzecznictwie przyjęto, że dosłowne powtórzenie w treści art. 2 nowej ustawy zasadniczej brzmienia wcześniejszych uregulowań konstytucyjnych, należy uznać za jasny wyraz intencji ustrojodawcy do przejęcia kształtu i rozumienia zasady demokratycznego państwa prawnego uformowanego w dotychczasowej praktyce konstytucyjnej. W podsumowaniu do przeprowadzonych badań zaproponowałam ujęcie przedmiotowego orzecznictwa w odwołaniu do rozróżnienia na zasadę państwa prawnego w szerokim (*sensu largo*) i wąskim znaczeniu (*sensu stricto*). W pierwszym z nich na zasadę państwa prawnego składałby się bardzo szeroki zbiór różnorodnych zasad i reguł, zarówno o charakterze materialnym jak i formalnym, dotyczących trzech grup zagadnień: ustrojowych, ochrony praw i wolności człowieka i obywatela oraz formalnych reguł stanowienia prawa warunkujących zapewnienie odpowiedniej jakości prawa (reguły przyzwoitej legislacji, wymogi „dobrego prawa”). Zasada państwa prawnego w znaczeniu wąskim opierałaby się na grupie ostatniej. Zaproponowane ujęcie pozwala w adekwatny i zniuansowany sposób oddać

specyfikę wykładni zasady państwa prawnego po 1997 r., z jednej strony będącej modyfikacją, z drugiej - kontynuacją dotychczasowych tendencji orzeczniczych. Praca ta spotkała się z przychylnym odzewem przedstawicieli nauki. Jest ona licznie powoływana w piśmiennictwie zarówno polsko- jak i anglojęzycznym, w szczególności w monografiach, opracowaniach artykułowych oraz komentarzu. Można tu wskazać m.in.: A. Bień-Kacała i T. Drinóczi, *Illiberal Constitutionalism in Poland and Hungary: The Deterioration of Democracy, Misuse of Human Rights and Abuse of the Rule of Law*, Routledge, Abington, Oxon 2022; M Masternak-Kubiak, *Odesłania do prawa międzynarodowego w Konstytucji RP*, Wrocław 2013; P. Tuleja, *Zasada państwa prawa jako element polskiej tożsamości konstytucyjnej*, [w:] M. Florczak-Wątor, M. Ziółkowski, *Interdyscyplinarny wymiar tożsamości konstytucyjnej*, s. 89-101; L. Morawski, *Zasada trójpodziału władzy. Trybunał Konstytucyjny i aktywizm sędziowski*, „Przegląd Sejmowy” 4/2009, s. 59-74 (cyt. z doktoratu); J. Żurek, *Zasady lex retro non agit i nullum crimen sine lege*, [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, pod. red. M. Jabłońskiego, Wrocław 2014, s. 99-108; A. Wentkowska, *Quis custodiet ipsos custodes? Skargi na działania policji - konteksty prawnoporównawcze*, Warszawa 2017; P. Ostojski, *Instrumentalizacja prawa o postępowaniu administracyjnym*, Poznań. 2017; B. Stępień-Załużka, *Utrata stypendiów sportowych wskutek nowelizacji ustawy o sporcie a ochrona praw nabytych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 5/2016, s. 141-162; A. Wentkowska, S. Tkacz, *Ograniczenia praw i wolności obywatelskich w dobie pandemii Covid-19 w świetle charakterystyki prawa jako systemu*, „Roczniki Administracji i Prawa” 1/2021, s. 117-133; A. Bielska-Brodziak, *Odpowiedzialność majątkowa funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011; M. Błachut, J. Kaczor, *Typy uzasadnień obowiązywania zasad techniki prawodawczej w polskim porządku prawnym*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis” 1/2012, s. 53-64.

Moje zainteresowania badawcze w obrębie omawianego nurtu wyszły następnie poza perspektywę orzeczniczą i skierowały się ku problematyce kryzysu praworządności w UE związanego z antyliberalizacją państw członkowskich. Realizacja tych zainteresowań miała przede wszystkim miejsce w ramach współpracy z grupą naukowców z Polski i Węgier, a jej efektem było przygotowanie rozdziału pt. *The rule of law: the Polish perspective* do monografii pod. red. T. Drinóczi i A. Bień-Kacały, *Rule of Law, Common Values, and Illiberal Constitutionalism Poland and Hungary within the European Union*, opublikowanej w prestiżowym wydawnictwie Routledge. Mój udział w monografii polegał na analizie

prawnych i politycznych mechanizmów demontażu państwa prawnego w Polsce w kontekście wypracowanych po przemianach ustrojowych standardów praworządności i w odniesieniu do aksjologii europejskiej. Powstanie monografii poprzedziły dwa polsko-węgierskie seminaria, w których brałam aktywny udział występując z referatami (WPiA UMK, Toruń 2018 r. i 2019 r.). Rozdział mojego autorstwa był przedmiotem cytowań w literaturze międzynarodowej (m.in. R. Coman, *The Politics of the Rule of Law in the EU Polity. Actors, Tools and Challenges*, Springer 2022; R. S. A. A. Duarte, *A Crise do Estado de Direito na União Europeia e o Papel do TJUE*, Leya, 2022).

W omawianym nurcie zajmowałam się również problematyką rządów prawa na płaszczyźnie teoretycznoprawnej. Przedmiotem moich zainteresowań były w szczególności powiązania sądownictwa konstytucyjnego z ideą rządów prawa. Rezultaty dociekań badawczych zostały przedstawione w monografii współautorskiej A. Kustra-Rogatka, I. Wróblewska, W. Włoch. *Osobliwy sąd. Idea sądownictwa konstytucyjnego w kontekstach rządów prawa, demokracji i praw jednostki*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2021. Mój udział w monografii polegał na rekonstrukcji i krytycznej refleksji w zakresie teoretycznoprawnego uzasadnienia związku idei sądownictwa konstytucyjnego i rządów prawa. Wraz z współautorami otrzymałam za tę monografię w 2022 r. wyróżnienie zespołowe Rektora UMK za osiągnięcie w działalności naukowej.

5.2. Nurt badawczy: horyzontalny wymiar konstytucyjnych wolności i praw

Najważniejszy obszar mojej aktywności naukowej stanowi problematyka oddziaływania konstytucyjnych wolności i praw na stosunki między podmiotami prywatnymi (tzw. oddziaływanie horyzontalne). W tym też obszarze powstało najwięcej opracowań, w których analizowałam rozmaite aspekty omawianej problematyki. Opracowania te w pewnym zakresie przyczyniły się do wypełnienia stosunkowo mało dotychczas w polskim piśmiennictwie eksplorowanej przestrzeni badawczej. Badania w omawianym nurcie prowadziłam głównie w ramach realizacji grantu indywidualnego Narodowego Centrum Nauki nr 2014/15/B/HS5/03190 pt. „*Drittwirkung der Grundrechte* jako konstrukcja prawna. Doświadczenia niemieckie i rekomendacje dla Polski”, którego byłam kierownikiem. Ich wyniki prezentowałam na kilku konferencjach naukowych (m.in. na zaproszenie organizatorów na konferencji na WPiA UJ, Kraków 2015 r. oraz w INP PAN, Warszawa 2015 r., a także referowałam na międzynarodowej konferencji ICON, Santiago de Chile 2019 r.). Zwieńczeniem powyższych badań jest rozprawa habilitacyjna.

Moje badania w omawianym nurcie prowadziłam kilkutorowo. Po pierwsze, miały one charakter prawnoporównawczy i były poświęcone analizie różnych modeli horyzontalnej skuteczności konstytucyjnych wolności i praw (przede wszystkim RFN i USA). Wyniki badań zostały przedstawione w szeregu publikacji (*Zakres podmiotowy obowiązywania praw jednostki we współczesnych państwach demokratycznych: problem tzw. horyzontalnego skutku norm konstytucyjnych*, [w:] *Ustroje: historia i współczesność: Polska - Europa - Ameryka Łacińska: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Jackowi Czajowskiemu*, red. nauk. M. Grzybowski, G. Kuca, P. Mikuli, Wydawnictwo UJ, Kraków 2013; *Rozwój doktryny state action w orzecznictwie sądowym USA*, [w:] *Sądy i trybunały wobec problemu horyzontalnego działania praw jednostki*, pod red. M. Florczak-Wątor, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2015, s. 43-58; *Horyzontalny wymiar praw i wolności jednostki w USA: uwagi na tle orzecznictwa amerykańskiego Sądu Najwyższego*, [w:] *Amerykański system ochrony praw człowieka: aksjologia, instytucje, efektywność*. T. 2, red. nauk. J. Jaskiernia, Wydawnictwo Adam Marszałek, Fundacja Nowe Teraz, Toruń 2015, s. 216-229; *Horyzontalne działanie praw podstawowych w Niemczech*, [w:] *Oddziaływanie współczesnych konstytucji na stosunki między podmiotami prywatnymi = The influence of contemporary constitutions on relations between individuals*, red. nauk. M. Florczak-Wątor, Księgarnia Akademicka, Kraków 2015, s. 17-41; *Glosa do wyroku Federalnego Sądu Konstytucyjnego z dnia 22 lutego 2011 r., 1 BvR 699/06 – Fraport*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 5/2017, s. 285-299; *Na temat Drittwirkung w Niemczech: odpowiedź na polemikę Bartosza Skwary*, „Przegląd Sejmowy” 5/2018, s. 117-127; *Gloss on the decision of the Federal Constitutional Court of Germany of April 11, 2018, 1 BvR 3080/09, Stadionverbot*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 6/2019, s. 475-485; *Poziome działanie praw jednostki jako rozwiązanie ustrojowe*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 1/2014, s. 55-72. Prace te były cytowane w piśmiennictwie, m.in. przez S. Jarosz-Żukowska, *Przedmiot i specyfika ochrony własności w przepisach konstytucyjnych – ujęcie polskie na tle porównawczym*, [w:] *Własność w prawie i gospodarce*, red. U. Kalina-Prasznic, Wrocław 2017; G. Janusz, *Prawa człowieka w konstytucjach wybranych państw europejskich*, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 4/2021, s. 359-374; M. Dąbrowski, *Stosowanie czy przestrzeganie norm konstytucji w ujęciu horyzontalnym – zagadnienia terminologiczne*, „Przegląd Konstytucyjny” 16/2020, s. 58-75). W wyniku przeprowadzonych badań doszłam do konkluzji, iż we współczesnym konstytucjonalizmie teza o horyzontalnym oddziaływaniu norm prawnoczęłowieczych jest powszechnie akceptowana, aczkolwiek nie ma zgody co do tego, jaki jest zakres tego

oddziaływania, czego konsekwencją jest różnorodność rozwiązań w tej kwestii przyjmowanych w systemach prawnych, doktrynie i orzecznictwie sądowym poszczególnych państw.

Po drugie, badania w omawianym nurcie dotyczyły znaczenia tezy o horyzontalnej skuteczności konstytucyjnych wolności i praw dla współczesnych przemian natury systemowej zachodzących w obrębie tradycyjnego podziału na prawo publiczne i prywatne (*Prywatyzacja zadań państwa a horyzontalny wymiar praw konstytucyjnych*, [w:] *Horyzontalne oddziaływanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, red. nauk. A. Młynarska-Sobaczewska, P. Radzewicz, Wyd. Trybunał Konstytucyjny Warszawa 2015, s. 97-112; *The publicisation of private relations by horizontal application of constitutional rights*, „Comparative Law Review” 25/2019, s. 299-318). W swoich badaniach doszłam do wniosku, że prywatyzacja tradycyjnych funkcji państwa może być ważnym argumentem uzasadniającym akceptację tej tezy, ponieważ w sytuacji braku równowagi między stronami formalnie prywatnej relacji, swoboda umów nie jest wystarczającym środkiem wyważania interesów. Z kolei horyzontalne stosowanie przepisów ustaw zasadniczych normujących prawa i wolności, które odbywa się w odwołaniu do konstytucyjnego systemu wartości, wpływa na proces konstytucjonalizacji prawa prywatnego.

5.3. Nurt badawczy: konstytucyjna zasada równego traktowania i zakaz dyskryminacji

W ramach moich zainteresowań problematyką konstytucyjnych wolności i praw szczególne znaczenie ma interpretacja zasady równego traktowania i zakazu dyskryminacji w orzecznictwie sądów. Początkowo interesowała mnie koncepcja równego traktowania rozwijana na poziomie Unii Europejskiej i sposób jej realizacji w orzecznictwie unijnym. Następnie przedmiotem badań uczyniłam wpływ członkostwa w UE na kształtowanie standardu równego traktowania i niedyskryminacji w państwach członkowskich, ze szczególnym uwzględnieniem państw post-socjalistycznych. W wyniku przeprowadzonych badań doszłam do wniosku, iż formalne wdrożenie unijnych dyrektyw równościowych bez dodatkowych działań legislacyjnych, a zwłaszcza bez odpowiedniej – nakierowanej na efektywną realizację dostępnych narzędzi równościowych i antydyskryminacyjnych - wykładni już istniejących przepisów, nie przełoży się na faktyczne zwiększenie standardu ochrony przed nierównym traktowaniem i dyskryminacją. Rozważania w zakresie powyższych wątków referowałam na konferencjach naukowych (University of Alba Iulia, Rumunia, 2012; WPiA UWM w Olsztynie 2020 r.) a rezultaty badań zawarłam w kilku publikacjach (*The concept of equality in European Union: some remarks recent legal framework and judicial decisions*,

“Annales Universitatis Apulensis. Series Jurisprudentia” 16/2013, s. 202-207; *Wpływ członkostwa w Unii Europejskiej na kształtowanie standardu równego traktowania na Węgrzech*, [w:] *Środki ochrony praw człowieka w państwach postsocjalistycznych: zagadnienia wybrane*, red. nauk.: A. Frankiewicz-Bodynek, A. Pawlak, Kraków 2015, s. 197-209. *Przeciwdziałanie dyskryminacji na podstawie przepisów ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania*, „Przegląd Konstytucyjny” 4/2020, s. 76-94. To ostatnie opracowanie jest przywoływane w literaturze przez K. Sękowska-Kozłowska, *Między obowiązkiem a przyzwoleniem: środki wyrównawcze na rzecz kobiet jako instrument realizacji praw człowieka* Wydawnictwo Naukowe Scholar 2022 oraz T. Duraj, *Protection of the Self-Employed to the Extent of Non-Discrimination and Equal Treatment—An Overview of the Issue*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica” 101 (2022), s. 161-181.) Obecnie badania prowadzone w tym obszarze są sprzęgnięte z głównym nurtem moich zainteresowań, czyli z problematyką horyzontalnej skuteczności praw człowieka. Interesuje mnie bowiem kwestia oddziaływania konstytucyjnej zasady równego traktowania i zakazu dyskryminacji na relacje prywatnoprawne. W moich badaniach rekonstruję orzeczniczy model rozstrzygnięcia spraw, w których zachodzi konieczność rozwiązania konfliktu pomiędzy wolnością w zakresie wyboru strony umowy a prawem do równego traktowania i zakazem dyskryminacji. Tej kwestii dotyczył mój referat na polsko-włoskim kolokwium prawniczym (Lublin, 2022 r.) oraz artykuł I. Wróblewska, W. Włoch, *Denial of service in the light of the constitutional principle of equal treatment and prohibition of discrimination. Some remarks against the background of legal doctrine and constitutional jurisprudence in Poland and the Federal Republic of Germany*; *Toruńskie Studia Polsko – Włoskie XVIII/2022*, w druku).

Od 2022 r. część badań w omawianym nurcie realizuję jako wykonawca w projekcie *Responding to Emerging Dissensus: Supranational Instruments & Norms of European Liberal Democracy* (RED-SPINEL) w ramach programu Horyzont 2021-2027, organizowanym przez Komisję Europejską. Uczestniczę w grupie roboczej nr 4 (Work Package 4), która zajmuje się problemem ochrony praw podstawowych w UE, między innymi w kontekście prawa do równego traktowania i zakazu dyskryminacji.

5.4. Inne nurty badawcze

Moja działalność badawcza po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych obejmowała też inne płaszczyzny problemowe. Po pierwsze należy tu wskazać zainteresowanie problematyką prawa wyborczego, którego początki miały związek z uchwaleniem Kodeksu

wyborczego w 2011 r. Kwestii wyborczych dotyczą prace *Volba prezidenta Polské republiky a jeho ústavní pozice*, „Acta Universitatis Carolinae. Iuridica” 4 /2011, 2012, s. 89-100 oraz *Dysponenci regulacji: stosowanie prawa wyborczego w świetle orzecznictwa TK*, [w:] *Praktyka realizacji biernego prawa wyborczego w Polsce: źródła regulacji, wykładnia przepisów prawa i efekty ich stosowania w świetle ustawy Kodeks wyborczy*, red. nauk. M. Mączyński, Difin, Warszawa 2015, s. 90-104. Tę problematykę omawiam również w przygotowanym przeze mnie fragmencie podręcznika *Prawo konstytucyjne*, red. Z. Witkowski, Wyd. TNOiK, Toruń 2011 oraz w jego wznowieniach w latach 2013, 2015 i 2021.

Ponadto przedmiotem mojego zainteresowania były zagadnienia ustrojowe. Dotyczą ich m.in. następujące publikacje: *Wysłuchanie publiczne w Polsce: analiza rozwiązań normatywnych na tle praktyki ich stosowania*, „Przegląd Sejmowy” 3/2012, 89-108; *Konstytucja Antigu i Barbudy z 1981 roku: ustrój polityczny: wybrane zagadnienia*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 31/2014, s. 471-480 (współautor J. Czajowski); *Princip podilu vladi: arhaična i nebezpečna "pam'átka doktrini" či mìnij "narìžnij kamìn" i garantiâ dialogu miž gilkami vladi u spravžnij demokratii = The principle of separation of powers: an archaic and dangerous "doctrine memorial" or a solid "cornerstone" and the guarantee of the dialogue between branches of government in true democracy*, „Ukraïns'kij Časopis Konstitucijnogo Prava” = „Ukrainian Journal of Constitutional Law” 3 (12)/2019, s. 17-31 (współautor Z. Witkowski). Pierwszy z wymienionych artykułów doczekał się kilkunastu cytowań (m.in. S. Kubas, *Regulamin Sejmu – problem demarkacji*, [w:] *Ustroje. Historia i współczesność: Polska - Europa - Ameryka Łacińska: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Jackowi Czajowskiemu*, red. nauk. M. Grzybowski, G. Kuca, P. Mikuli, Wydawnictwo UJ, Kraków 2013, s. 495-504; M.M. Wiszowaty, *Prezydencki lobbying. Regulacja prawna działalności lobbyingowej w odniesieniu do Prezydenta RP. Teoria i praktyka*, „Białostockie Studia Prawnicze” 20/B/2016, s. 183-201; M. Witkowska, *Participation of the national parliaments and the crisis of democratic legitimacy of the European Union*, „The Copernicus Journal of Political Studies” 1/2016, s. 41-61; M.M. Wiszowaty, *President's Lobbying, Legal Regulation of Lobbying Activities in Relation to the President of Poland. Theory and Practice*, „Białostockie Studia Prawnicze” 20/2016, s. 183; P. Mikuli, G. Kuca, *The Public Hearing and Law-Making Procedures*, *Liverpool Law Rev*” 37/2016, s.1–17 (cyt. wersji anglojęzycznej artykułu); P. Kuczma, *Petycja a wysłuchanie publiczne i lobbying*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne aspekty realizacji prawa petycji*, pod red. R. Balickiego i M. Jabłońskiego, Wrocław 2015, s. 337-351).

Cechą spajającą znaczną część mojego dorobku jest nacisk na problematykę wykładni prawa w orzecznictwie sądów konstytucyjnych. Interesuje mnie sposób wykorzystania zasad i dyrektyw wykładni prawa w praktyce orzeczniczej i proces ustalania znaczenia przepisów prawa. Analiza praktyki orzeczniczej jest narzędziem, które wykorzystuję do badania różnych problemów współczesnego konstytucjonalizmu.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

6.1. Osiągnięcia dydaktyczne

W zakresie dydaktyki poczyniłam od zatrudnienia na Wydziale Prawa i Administracji UMK tj. od 2010 r. prowadziłam zajęcia dla studentów w formie ćwiczeń, wykładów i seminariów w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym na kierunku prawo, administracja, europeistyka i europeistyka z filologią włoską z przedmiotów: prawo konstytucyjne, konstytucyjny system organów państwa, systemy polityczne w Europie, demokracja w Europie, zasady ustroju politycznego, prawa i wolności jednostki w Konstytucji USA, horyzontalny wymiar praw konstytucyjnych, konstytucyjna zasada równości (i zakaz dyskryminacji) w prawie cywilnym. Ponadto w trakcie zatrudnienia w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej Filia w Koszalinie, Toruńskiej Szkole Wyższej, Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy oraz Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy prowadziłam zajęcia dla studentów w formie ćwiczeń, wykładów, konwersatoriów i seminariów w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym m.in. z podstaw prawoznawstwa, konstytucyjnego systemu organów państwowych, podstaw tworzenia aktów praw miejscowego, legislacji administracyjnej, systemu ochrony prawne w UE, instytucji i źródeł prawa UE, ochrony własności intelektualnej.

6.2. Osiągnięcia organizacyjne i popularyzujące naukę.

W latach 2003-2008 sprawowałam doradztwo prawne i pedagogiczne w Szkołach dla Dorosłych Toruńskiego Stowarzyszenia Pomocy Szkole w Toruniu.

W latach 2014 – 2015 byłam opiekunem Koła Naukowego Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UMK. W ramach tej funkcji brałam m.in. udział w organizacji konferencji doktorantów (16-17 kwietnia 2015 r.), jako jej kierownik naukowy.

W 2019 r. byłam członkinią Komisji Konkursowej III edycji ogólnopolskiego konkursu wiedzy o prawie wyborczym „Wybieram wybory”, zorganizowanej przez Państwową Komisję Wyborczą i Krajowe Biuro Wyborcze.

Pełniłam funkcję sekretarza naukowego III Polsko-Japońskiego Seminarium Prawniczego, Wydział Prawa i Administracji UMK (5 grudnia 2022 r.).

Uczestniczę w charakterze mentorki we współpracy Wydziału Prawa i Administracji UMK ze szkołami średnimi z województwa kujawsko-pomorskiego (od 2023 r.)

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

W ramach podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych uzyskałam certyfikaty z języka niemieckiego (ZOP w 2003 r.) i języka angielskiego (FCE w 2006 r.), a także ukończyłam kurs języka angielskiego na poziomie B2 w wymiarze 60 godzin organizowanego przez Fundację Amicus UMK (2011 r.). Ponadto ukończyłam dwusemestralne Studium Pedagogiczne na UMK (2003 r.). Uczestniczyłam w szkoleniu „Kobieta – Pracownik doskonały” zorganizowanym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i współfinansowanym ze środków FSE (2009 r.). Ukończyłam kurs doszkalający w zakresie zdalnego nauczania w praktyce na UMK (2015 r.).